

Ek A: MC 68000

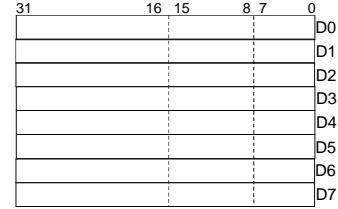
Derste anlatılan konuları açıklamak için örnek olarak kullanılacaktır.

- Veri Yolu 16 bit (Gerektiğinde 8 bit olarak kullanılabilir)
- 16/32 bit mikroişlemci
- 16 adet 32 bitlik veri ve adres saklayıcısı (Data and Address Registers)
- Adres Yolu 24 bit: 16-MByte adresleme kapasitesi
- Beş farklı veri üzerinde işlem yapabilir:
  - Bit, sekizli (byte), 16 bit (word), 32 bit (long word), BCD
- Bellek haritalı G/Ç (Memory Mapped Input/Output -I/O)
- 14 adet adresleme kipi (Addressing Modes)
- İki çalışma konumu (modu)
  - Supervisor (yönetici)
  - User (kullanıcı)
    - o Bazı komutlar çalıştırılmaz
    - o Bellek kod çözücü uygun şekilde tasarlanarak bellek erişiminde kısıtlamalar getirilebilir.

Programlanabilir Saklayıcılar (User Programmer's Model)

Veri Saklayıcıları (Data Registers):

- 8 adet özdeş saklayıcı
- 8, 16, 32 bit olarak kullanılabilir

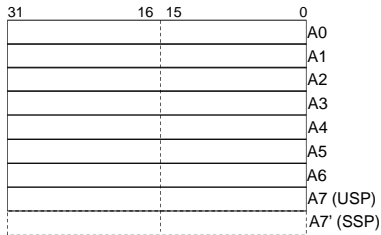

Adres Saklayıcıları (Address Registers):

8+1 adet. İşaretçi (Pointer) olarak kullanılır.
16, 32 bit olarak kullanılabilir.

A7 yiğın işaretçisidir.

Supervisor konumunda ayrı bir yiğın işaretçisi daha vardır: System Stack Pointer

Adres yolu 24 bit olduğu için saklayıcıdaki verinin ilk 24 biti kullanılır.
Saklayıcı 16 bit olarak kullanıldığında adres yoluna işaret uzatma ile 24 bit çıkarılır.

Durum Saklayıcısı (Status Register):

- 16 bit
- İki kısımdan oluşur: Yönetici ve kullanıcı (CCR Conditon Code Register)

Overflow (V), Zero (Z), Negative (N), Carry (C), Extend (X).

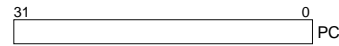
Interrupt mask (I₀, I₁, I₂)

Trace (T) mode, Supervisor (S) state

5, 6, 7, 11, 12, 14 numaralı bitlerin anlamları tanımlanmamıştır. Bu alanlar sonraki işlemciler için ayrılmıştır.

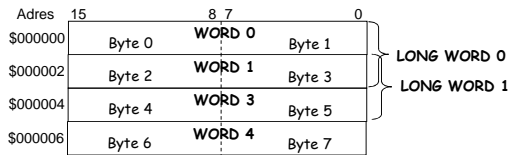
Program Sayacı (Program Counter - PC):

- 32 bit
- Adres saklayıcısı olarak da kullanılır.

Verilerin Bellekte Yerleşimi

Verilerin yüksek anlamlı kısımları bellekte küçük adresten başlayarak yer alırlar

Adresleme sekizli (byte) düzenine göre yapılır.

Word (16 bit) ve long word (32 bit) tipi veriler çift adreslerden başlar.

Adresleme Kipleri (Addressing Modes)

Altı temel kip vardır. Bunların türevleri ile birlikte 14 adresleme kipi oluşur.

1. Saklayıcı doğrudan (Register Direct)
2. İvedi (Immediate)
3. Mutlak (Absolute)
4. Saklayıcı dolaylı (Register Indirect)
5. Program Sayacı dolaylı, bağlı (Program Counter Relative)
6. Doğal (Implied)

1a. Veri Saklayıcısı Doğrudan Adresleme (Data Register Direct)

İşleme giren veri bir veri saklayıcısındadır.

MOVE.W D_n, D_m D_n → D_m

B: Byte, W: Word, L: Long

1b. Adres Saklayıcısı Doğrudan Adresleme (Address Register Direct)

İşleme giren veri bir adres saklayıcısındadır. Eğer hedef adres saklayıcısı ise komut "A" ile biter.

MOVEA.W D1, A5 D1 → A5 (Kaynak veri saklayıcısı, hedef ise adres saklayıcısıdır.)

Sadece W: Word veya L: Long olabilir.

Bilgisayar Mimarisi

2a. İvedi Adresleme (Immediate)
İşleme giren veri komutun içinde yer alır.
MOVE.L #4A7F0000, D0

2b. Hızlı İvedi Adresleme (Quick)
Sadece bazı komutlar ile birlikte kullanılır.
Komut daha az yer kaplar ve daha hızlı çalışır.
Örneğin MOVE komutunda 8 bitlik veriler için kullanılır.
MOVEQ #5, D0 D0'nin 32 bitlik kısmı etkilenir.

3a. Mutlak Adresleme (Kısa) (Absolute, short)
Verinin 16 bitlik adresi komutta yer alır. 16 bitlik adres işaret uzatılarak 24 bit yapılır.
MOVE.B D0, (\$58AA) \$0058AA adresine yazılır
MOVE.B D0, (\$B51A) \$FFB51A adresine yazılır

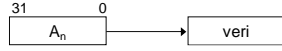
3b. Mutlak Adresleme (Uzun) (Absolute, long)
24 bitlik adres komutta yer alır.
MOVE.W (\$45C720),D7 \$45C720 adresinden başlayan 16 bit D7'ye yazılır

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca Ek A.7
www.buzluca.info © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA

Bilgisayar Mimarisi

4. Saklayıcı Dolaylı Adresleme (Register Indirect)

4a. Adres Saklayıcısı Dolaylı Adresleme (Address Register Indirect)
Bir adres saklayıcısı işleme girecek olan adresi taşır.

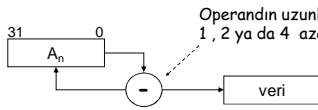

Örnek:
MOVE.L D0, (A0) D0'in içeriği A0'ın gösterdiği adrese yazılır.
A0: 00001000, D0: 4350A7C8
Komut yürütüldükten sonra:
Belleğin durumu:
001000: 43 MOVE.W olsa sadece A7C8 aktarılacaktı.
001001: 50 MOVE.B olsa sadece C8 aktarılacaktı.
001002: A7
001003: C8
A0'ın içeriği değişmez.
Verinin yüksek anlamlı kısmı küçük adreslere yazılır.

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca Ek A.8
www.buzluca.info © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA

Bilgisayar Mimarisi

4b. Adres Saklayıcısı Dolaylı Önceden Eksiltmeli Adresleme (Predecrement)

$A_n - (1, 2, 4) \rightarrow A_n$
B W L

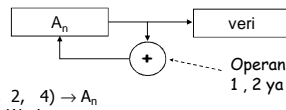
Örnek:
MOVE.W D0, -(A0) Önce A0 2 azaltılır sonra D0'in içeriği A0'ın gösterdiği yere yazılır.
A0: 00001002, D0: 3725A100
Bellek:
001000: A1
001001: 00
Komut yürütüldükten sonra A0=00001000 olur.

Azalan adreslere doğru yazma işlemi yığına yazma (PUSH) için kullanılabilir.

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca Ek A.9
www.buzluca.info © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA

Bilgisayar Mimarisi

4c. Adres Saklayıcısı Dolaylı Sonradan Arttırmalı Adresleme (Postincrement)

$A_n + (1, 2, 4) \rightarrow A_n$
B W L

Örnek:
MOVE.W (A0)+, D0
Önce A0'ın gösterdiği yerdeki 16 bitlik veri D0'a yazılır sonra A0 2 arttırılır.
A0: 00001000, D0: XXXXXXXX
Bellek:
001000: A1
001001: 00
Komut yürütüldükten sonra A0=00001002, D0: XXXXA100 olur.

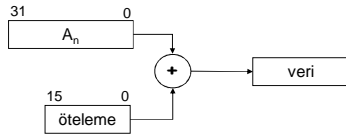
Yığından okuma (PULL) için kullanılabilir.
Önceden eksiltme ve sonradan arttırma kipleri yığın ve kuyruk işlemleri için kullanılır. 68000'in ayrıca yığın komutları yoktur.

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca Ek A.10
www.buzluca.info © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA

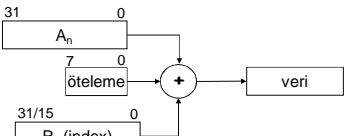
Bilgisayar Mimarisi

4d. Adres Saklayıcısı Dolaylı Ötelemeli (with displacement)

Öteleme 16 bitlik işaretli sayıdır.
 A_n 'in gösterdiği yerden 32K ileri, 32K geri adresleme yapılabilir.
Örnekler:
MOVE.B -4(A2), D0
MOVE.W \$0C(A5), D7
MOVE.L -2(A3), 12(A5)

4e. Adres Saklayıcısı Dolaylı Ötelemeli ve Sıralı (with displacement and index)

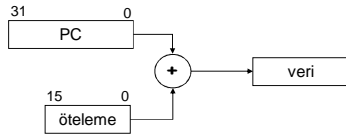
Örnek:
MOVE.W -2(A3,D5.W), 4(A5)
A3: Taban
D5: Sıra (index)
-2: Öteleme

A_n veya D_n olabilir.
16 ya da 32 bitlik kısımlar kullanılabilir.

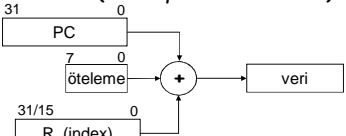
www.akademi.itu.edu.tr/buzluca Ek A.11
www.buzluca.info © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA

Bilgisayar Mimarisi

5a. Program Sayacı Dolaylı Ötelemeli, Bağıl Adresleme (Program Counter Relative)
Sabit adresler kullanılmaz.
Verilerin adresi yürütülmekte olan komutun adresine bağlı olarak belirtilir.
Program farklı adreslere yerleştiğinde de çalışabilir.
Örnek:
MOVE.B 50(PC), D5

5b. Program Sayacı Dolaylı Ötelemeli ve Sıralı (with displacement and index)

Örnek:
MOVE.W -2(PC,D5.W), 4(A5)
PC: Taban
D5: Sıra (index)
-2: Öteleme

6. Doğal adresleme (impled)
Ayrıca operand verilmez. Operand komut kodunda içerilir.
RTS, TRAPV, NOP

A_n veya D_n olabilir.
16 ya da 32 bitlik kısımlar kullanılabilir.

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca Ek A.12
www.buzluca.info © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA

Bilgisayar Mimarisi

MC68000'de Komut Yapısı

Komutların uzunluğu 16 bit ve katları şeklindedir.
Bir komut en az 1 sözcük en fazla 5 sözcük uzunluğundadır.
Komut kodunda (ya da işlem sözcüğü) (*op word*) komutun işlevi ve operandların adresleme kipleri ile ilgili bilgiler yer alır.

Komut Yapılarına Örnekler
Bir Operandlı Komut Yapısı:

İşlem Sözcüğü:	15	8	7	6	5	4	3	2	1	0
	İşlem Kodu	Size	Mode	Register						

00: B
01: W
10: L

Mode ve Register alanlarına ilişkin kodlar için kullanıcı kılavuzuna bakınız.

Örnek:
CLR.W D3   01000010 01 000 011
CLR W D 3

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info   © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA   Ek A.13

Bilgisayar Mimarisi

Örneklerin devamı:

CLR.L (A2)+   01000010 10 011 010
CLR L (An)+ 2

CLR.B (\$3000)   01000010 00 111 000
CLR B Mutlak kısa
0011 0000 0000 0000   Adres (\$3000) ikinci sözcükte yer alır.

CLR.B \$4(A6)   01000010 00 101 110
CLR B d(An) 6
0000 0000 0000 0100   Öteleme (\$4) 16 bit olarak ikinci sözcükte

CLR.B -7(A6)   01000010 00 101 110
CLR B d(An) 6
1111 1111 1111 1001   Adr. Sakl. Dolaylı ötelemeli (öteleme negatif)
Öteleme (-7) 16 bit olarak ikinci sözcükte

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info   © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA   Ek A.14

Bilgisayar Mimarisi

Sıralı ve Ötelemeli Adresleme için ek sözcük:

Sıralı ve ötelemeli adresleme kipinde aşağıdaki yapıda bir ek sözcük kullanılır.
Ek sözcükte sıra saklayıcısı ve öteleme ile ilgili bilgiler yer alır.

15	14	13	12	11	10	9	8	7	0
D/A	Sıra sakl.	W/L	0	0	0	0	öteleme		

0:D   0:W   Öteleme için 8 bitlik yer ayrılmıştır.
1:A   1:L

Örnek:
CLR.W \$C2(A3, D7.L)   01000010 01 110 011   CLR.W d(A3,Rn.S)
0 111 1 000 11000010   Sıra sakl. ve öteleme ile ilgili bilgiler ek sözcükte yer alıyor.
D 7 L \$C2

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info   © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA   Ek A.15

Bilgisayar Mimarisi

Komut Yapılarına Örnekler

İki Operandlı Komut Yapısı:

Örnek: MOVE   15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0
0 0 Size Reg. Mod. Mod. Reg
01: B
11: W   varış   kaynak
10: L

Komut sadece bu alana göre çözülmez, tüm işlem sözcüğü kullanılır.

Örnek:
MOVE.W D2, (A5)+   00 11 101 011 000 010
W 5 (An)+ D 2

Örnek:
MOVE.W #\$1234, \$25(A3)   W 3 d(An) ivedi
00 11 011 101 111 100
0001 0010 0011 0100   \$1234 (ivedi veri)
0000 0000 0010 0101   \$0025 (varış adresi uzantısı)

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info   © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA   Ek A.16

Bilgisayar Mimarisi

Quick Komut Yapısı:

• Sekiz bitlik ivedi veriler kullanılır.
• Varış bir veri saklayıcısıdır.
• Saklayıcının 32 biti etkilenir.
• Normal ivedi adreslemeden daha az yer kaplar.

MOVEQ   15 11 10 9 8 7   0
0111 Reg. 0 veri

Örnek:
MOVEQ #-5, D2   0111 010 0 1111 1011
-5

Aynı işlemi yapan normal MOVE komutu 3 sözcük (48 bit) yer kaplar.

MOVE.L #-5, D2   L 2 D ivedi
00 10 010 000 111 100
1111 1111 1111 1111   32 bitlik -5
1111 1111 1111 1011

ADDQ komutu 3 bitlik veriler ile çalışır.

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info   © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA   Ek A.17

Bilgisayar Mimarisi

MC68000 Komutları

Bu bölümde MC68000 mikroilemcisinin bazı komutları tanıtılacaktır.

Veri Aktarma Komutları:

MOVEM Move multiple registers

Belirtilen tüm saklayıcıları belli bir adresten itibaren belleğe yazar ya da, belirtilen bir bellek adresinden verileri okuyarak istenilen saklayıcılara yerleştirir.

Kullanım şekli 1: MOVEM <register list>, <ea>
Kullanım şekli 2: MOVEM <ea>, <register list>

Örnekler: MOVEM.L D0-D7/A0-A6, \$1234
MOVEM.L (A5), D0-D2/D5-D7/A0-A3/A6
MOVEM.W D0-D5/D7/A0-A6, -(A7)
MOVEM.W (A7)+, D0-D5/D7/A0-A6

Altprogramların başında ve sonunda saklayıcıları yığına yazmak/yığından okumak için kullanılabilir.

MOVEM.L D0-D5/A0-A3, -(A7)   Saklayıcılar yığına yazıldı
...
Alt programın gövdesi
...
MOVEM.L (A7)+, D0-D5/A0-A3   Saklayıcıların değerleri yığından geri alınıyor
RTS   Çağran programa dönüş

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info   © 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA   Ek A.18

Bilgisayar Mimarisi

LEA Load effective address

[An] ← <ea>

Bir değişkenin adresini bir adres saklayıcısına almak için kullanılır.

Adres 32 bit olarak hesaplanır.

Örnekler: LEA Table,A0
LEA (Table,PC),A0
LEA (-6,A0,D0.L),A6
LEA (Table,PC,D0),A6

Örnek:

LEA	DIZI , A0	Dizi adresi A0'a
MOVE.B	(A0)+, D1	Dizinin ilk elemanı D1'e...
...		
DIZI	DS.B 100	Define Storage (direktif)

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info

© 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA Ek A.19

Bilgisayar Mimarisi

Akış Denetimi (Flow control) Komutları:

Bcc Branch on condition cc

cc koşulu belirtir.

If cc = 1 THEN [PC] ← [PC] + d

d: 8 ya da 16 bitlik işaretli bağıl adrestir.

Hatırlatma: Komut yürütülürken PC, Bcc'den sonraki komuta işaret eder.

Yazım: Bcc <label>

İstenirse bağıl adres boyutu verilebilir: BEQ.B ESIT ya da BNE.W FARKLI

Boyut verilmezse derleyici etiketin uzaklığına göre uygun boyutta bağıl adresi hesaplar.

Koşullar (cc):

BCC	branch on carry clear	branch if C = 0
BEQ	branch on equal	branch if Z=1
BGT	branch on greater than	branch if (Z + (N ⊕ V)) = 0
BHI	branch on higher than	branch if (C + Z) = 0
BGE	branch on greater than or equal	branch if (N ⊕ V) = 0
BLT	branch on less than	branch if (N ⊕ V) = 1
BLS	branch on lower than or same	branch if (C + Z) = 1

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info

© 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA Ek A.20

Bilgisayar Mimarisi

Bayrakların Oluşumu:

Taşıma:
V = C₇ ⊕ C₈
C₈: Elde
C₇: Bir önceki basamaktaki elde

Taşıma diğer bir yolla da belirlenebilir:
poz + poz → neg   poz - neg → neg
neg + neg → poz   neg - poz → poz

Çıkarma ve karşılaştırma işlemlerinde C (elde) biti BORÇ bayrağı olarak görev yapar.

Hatırlatma:

Elde: İşaretsiz sayıların toplanmasında oluşabilir. Sonucun n bite sığmadığını (n+1). bitin gerekli olduğunu gösterir.

Borç: İşaretsiz sayıların çıkartılmasında oluşabilir. Birinci sayının ikinciden küçük olduğunu gösterir.

2'ye tümleyen yöntemine göre yapılan çıkarmada n+1. bit oluşursa borç yoktur.

Taşıma: Sadece işaretli sayılar üzerinde yapılan toplama ve çıkarma işlemlerinde oluşur. Sonucun, ayrılan bit sayısı ile ifade edilemediğini gösterir.

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info

© 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA Ek A.21

Bilgisayar Mimarisi

DBcc Test condition, decrement, and branch

Yazım: DBcc Dn, <etiket>

Burada etiket 16 bitlik bir bağıl adrestir.

Dn'nin 16 bitlik kısmı sayaç olarak kullanılır.

İşlem:

IF(condition cc false)
THEN [Dn] ← [Dn] - 1 (decrement loop counter)
IF [Dn] = -1 THEN DBcc'den sonraki komut (PC alma çevriminde 2 arttırılmıştır.)
ELSE [PC] ← [PC] + d (bağıl olarak dallan)

ELSE DBcc'den sonraki komut (PC alma çevriminde 2 arttırılmıştır.)

Örnek: Döngü (10 defa)

L1	MOVEQ #9, D0	Başlangıç değeri 9, çünkü -1'de çıkılıyor.
	.....	Döngü içi
	.....	
	DBF D0,L1	Burada F : False koşul her zaman yanlış

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info

© 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA Ek A.22

Bilgisayar Mimarisi

Örnek: İki Dizinin Karşılaştırılması (Tüm elemanlar eşit mi?)

Birinci dizi DIZI1 adresinden, ikinci dizi ise DIZI2 adresinden başlıyor. Dizilerde 50 adet 8 bitlik eleman bulunuyor. Dizilerin içeriği program çalışmadan önce doldurulmuştur.

	LEA	DIZI1, A0	Dizilerin başlangıç adresleri
	LEA	DIZI2, A1	
	MOVE.W	BOYUT, D0	Dizilerin boyu
	SUBQ.W	#1, D0	DBcc'den -1'de çıkılır
LOOP	CMPM.B	(A0)+, (A1)+	Dizi elemanları karşılaştırılıyor
	DBNE	D0, LOOP	
	TST.W	D0	Döngüden neden çıktık? (D0?)
	BMI	ESIT	-1'de çıkıldıysa tüm elemanlar eşit
FARKLI	.....		
ESIT	.....		
	.....		
DIZI1	DS.B	50	1nci dizinin elemanları için bellekte yer ayrılıyor 50B
DIZI2	DS.B	50	2nci dizinin elemanları için bellekte yer ayrılıyor 50B
BOYUT	DC.W	50	Dizilerde 50 tane eleman var

www.akademi.itu.edu.tr/buzluca
www.buzluca.info

© 2005-2010 Dr. Feza BUZLUCA Ek A.23